

1

Je kunt het een Turkse zwaargewicht bokskampioen die aan de arm van zijn moeder door een straat in Hamburg kuiert nauwelijks kwalijk nemen dat hij niet in de gaten heeft dat hij wordt geschaduwd door een broodmagere jongen met een zwarte jas aan.

Big Melik, zoals hij bij hem in de buurt met bewondering werd genoemd, was een reus van een kerel, ruig, onverzorgd en joviaal, met een brede ongedwongen grijns, zwart haar in een paardenstaart en een deinende, zorgeloze tred die, zelfs zonder zijn moeder, de helft van de stoep in beslag nam. Hij was twintig en een beroemdheid in zijn eigen kleine wereldje, en dat niet alleen vanwege zijn dapperheid in de boksring. Hij was gekozen als jeugdvertegenwoordiger van zijn islamitische sportclub, was tot driemaal toe tweede geworden bij het Noord-Duitse kampioenschap honderd meter vlinderslag en alsof dat nog niet genoeg was, was hij ook nog keeper van zijn elftal in het zaterdagvoetbal.

Zoals de meeste heel forse mensen was ook hij meer gewend aan bekeken worden dan aan bekijken, wat alweer een reden was waarom de broodmagere jongen hem drie opeenvolgende dagen en nachten onopgemerkt had kunnen schaduwen.

De twee mannen hadden hun eerste oogcontact toen Melik en zijn moeder Leyla het Al-Umma Reisbureau uit kwamen, waar ze zojuist tickets hadden gekocht om het huwelijk van Meliks zuster in hun geboortedorp even buiten Ankara bij te wonen. Melik voelde dat iemand hem stond aan te staren, keek om zich heen en stond van aangezicht tot aangezicht met een hopeloos magere jongen die even lang was als hij, met een warrige baard, rood aangelopen, diepliggende ogen en een lange zwarte jas die groot genoeg was voor drie tovenaars. Hij droeg een zwart-witte *kaffiya* om zijn nek en een goedkope zadeltas van kamelenleer over zijn schouder. Hij keek naar Melik en toen naar Leyla. Vervolgens keek hij opnieuw naar Melik. Zonder te knippen, maar met een smekende blik in zijn vurige, diepliggende ogen.

Toch had het desolate voorkomen van de jongen Melik niet al te zeer hoeven te verontrusten, want het reisbureau bevond zich op de rand van het rangeerterrein van het hoofdstation, waar alle mogelijke verdoolde stakkers – Duitse zwervers, Aziaten, Arabieren, Afrikanen of Turken die het minder getroffen hadden dan hij – de hele dag rondhingen, om nog maar te zwijgen van mannen zonder benen in elektrische karretjes, drugsdealers en hun klanten, bedelaars en hun honden en een zeventigjarige cowboy met een stetson op en een met zilver beslagen rijbroek aan. Weinigen hadden werk en een klein aantal had helemaal niet het recht zich op Duitse bodem te bevinden, maar werd op z'n hoogst binnen een doelbewust gedoogbeleid getolereerd, in afwachting van hun voortvarende deportatie, doorgaans bij zonsopgang. Maar alleen de nieuw-aangekomenen of de halsstarrig roekelozen namen dat risico. Behoedzamer illegalen liepen met een grote boog om het station heen.

Een andere reden om de jongen te negeren was de klassieke muziek die de stationsautoriteiten op volle sterkte via een batterij goed gerichte luidsprekers over dit deel van het rangeerterrein lieten schallen. Het doel was niet de luisteraars een gevoel van welbevinden te verschaffen, maar te maken dat ze ophoepelden.

Ondanks deze belemmeringen zette het gelaat van de ma-

gere jongen zich vast in Meliks bewustzijn en één vluchtig ogenblik schaamde hij zich over zijn eigen welbevinden. Maar waarom zou hij in hemelsnaam? Er was zojuist iets schitterends gebeurd en hij kon haast niet wachten om zijn zuster op te bellen en haar te vertellen dat hun moeder Leyla, na zes maanden lang haar stervende echtgenoot te hebben verzorgd, en een jaar lang hartstochtelijk om hem te hebben gerouwd, overliep van vreugde bij het vooruitzicht het huwelijk van haar dochter bij te wonen en zich druk te maken over wat ze moest aantrekken en of de bruidsschat wel groot genoeg was en of de bruidegom echt zo knap was als iedereen, Meliks zuster inclusief, beweerde.

Dus waarom zou Melik niet gezellig met zijn eigen moeder babbelen? – en dat deed hij geestdriftig, de hele weg naar huis. Het was niet het stilzwijgen van de magere jongen, concludeerde hij later. Die groeven in een gezicht dat zo jong is als het mijne. Zijn winterse voorkomen op een stralende lentedag.

* * *

Dat was op donderdag.

En op vrijdagavond, toen Melik en Leyla samen de moskee uit kwamen, stond hij daar weer, dezelfde jongen, dezelfde *kaffiya* en de bovenmaatse overjas, ineengedoken in de schaduw van een smerig portiek. Ditmaal merkte Melik op dat zijn magere lijf zijwaarts helde, alsof hij een oplawaai had gehad en in die scheve hoek was blijven staan tot iemand hem zei dat hij weer overeind mocht komen. En de vurige blik brandde nog feller dan de vorige dag. Melik keek hem recht in zijn ogen, wilde dat hij dat niet had gedaan en wendde zijn blik af.

En deze tweede ontmoeting was nog veel onwaarschijnlijker omdat Leyla en Melik maar zelden naar de moskee gingen, ook al was het een gematigde, waar Turks werd gesproken. Sinds 9/11 waren de Hamburgse moskeeën gevaarlijke plaatsen geworden. Als je de verkeerde bezocht, of je bezocht de goede maar er zat toevallig een verkeerde imam, dan konden jij en de rest van je familie voor de rest van je leven op een zwarte lijst bij de politie komen te staan. Niemand twijfelde eraan dat in praktisch elke gebedsrij wel een informant zat die zich door de

overheid liet betalen. Niemand, of hij nu moslim, politieespion of allebei was, zou gauw vergeten dat de Hanzestad Hamburg zonder het zelf te weten een thuis had geboden aan niet minder dan drie van de zes kapers van 9/11, om nog maar te zwijgen van de andere leden van hun cel en de samenzweerders, of dat Mohammed Atta, die het eerste vliegtuig de Twin Towers in stuurde, zijn toernige God had aanbeden in een bescheiden Hamburgse moskee.

Het was ook waar dat Leyla en haar zoon sinds de dood van haar man minder aandacht aan hun geloof hadden geschonken. Ja, toegegeven, de oude man was een moslim, maar een geseculariseerde. Hij was echter ook een strijdlustig voorvechter van de rechten van de arbeiders, wat de reden was dat hij uit zijn vaderland was verdreven. De enige reden dat ze überhaupt naar de moskee gingen, was dat Leyla daar plotseling behoefte aan had gevoeld. Ze was gelukkig. Het gewicht van haar verdriet begon nu bijna een jaar na zijn sterfdag van haar schouders te vallen. Ze moest nodig eens met hem praten en hem deelgenoot maken van het goede nieuws. Ze hadden het vrijdagse hoofdgebed al gemist en hadden net zo goed thuis kunnen bidden. Maar Leyla's wispelturigheid was wet. Ze had betoogd dat persoonlijke invocaties de grootste kans hadden om te worden gehoord als ze in de avond werden uitgesproken en ze had erop gestaan dat ze de laatste bidstonde die dag zouden bijwonen, wat overigens tot gevolg had dat de moskee nagenoeg leeg was.

Dus moest Meliks tweede ontmoeting met de magere jongen, evenals de eerste, op louter toeval berusten. Want wat kon het anders zijn? Zo redeneerde de goedgehartige Melik tenminste op zijn simpele manier.

* * *

Omdat de volgende dag een zaterdag was, nam Melik de bus naar de andere kant van de stad om een bezoek te brengen aan zijn rijke oom van vaderskant, in de door de familie gedreven kaarsenfabriek. De verhouding tussen zijn oom en zijn vader was niet altijd even ontspannen geweest, maar sinds de dood van zijn vader had hij de vriendschap van zijn oom leren res-

pecteren. En wie anders zag hij daar in het glazen wachthokje zitten kijken hoe hij instapte, dan de magere jongen? En toen hij zes uur later terugkwam bij dezelfde bushalte zat de jongen er nog steeds, gehuld in zijn *kaffiya* en zijn tovenaarsjas, ineengedoken in dezelfde hoek van het wachthokje, te wachten.

Toen Melik, die zich als levensregel had gesteld dat men de gehele mensheid gelijkelijk behoort lief te hebben, hem zag zitten, werd hij bevangen door een onbarmhartige aversie. Hij had het gevoel dat de magere jongen hem ergens van beschuldigde en dat beviel hem helemaal niet. Erger nog, in weerwil van zijn beklagenswaardige toestand straalde hij iets van superioriteit uit. Wat verbeeldde hij zich trouwens wel niet in die belachelijke zwarte jas van hem? Dat die hem onzichtbaar maakte of zo? Of probeerde hij te suggereren dat onze westerse manier van leven hem zo vreemd was dat hij geen flauw benul had van de indruk die hij wekte?

Hoe dan ook, Melik was vastbesloten hem af te schudden. Dus in plaats van naar hem toe te gaan en hem te vragen of hij hulp nodig had of ziek was, wat hij onder andere omstandigheden misschien zou hebben gedaan, beende hij met grote stappen op huis aan, er vast op vertrouwend dat de magere jongen hem met geen mogelijkheid zou kunnen bijhouden.

Het was een ongewoon warme dag voor de lente en de zon brandde op het drukke trottoir. Toch wist de magere jongen Melik op wonderbaarlijke wijze, al trekkebenend en zuchtend en steunend en zwetend en zo nu en dan een sprongetje makend alsof hij pijn had, te volgen en toch steeds weer bij voetgangerskruisingen op gelijke hoogte met hem te komen.

En toen Melik het bakstenen huisje betrad dat na tientallen jaren sparen en gezinsbezuinigingen nu bijna geheel door zijn moeder was afbetaald, hoefde hij maar een paar ademtichten te wachten voordat de deurbel zijn klokkenspel ten gehore bracht. En toen hij weer beneden was teruggekeerd, stond de magere jongen op de drempel met zijn zadeltas over zijn schouder en zijn ogen fonkelend van de inspanning van de wandeling, en met zweet dat als zomerregen van zijn gezicht gutste, en in zijn bevende hand hield hij een stuk bruin karton waarop in het Turks geschreven stond: *Ik ben een moslimstudent medi-*

cijnen. Ik ben moe en wil in uw huis verblijven. Issa. En alsof hij de boodschap nog eens duidelijk wilde onderstrepen, droeg hij om zijn pols een armband van zuiver goud met daaraan bungelend een piepkleine gouden replica van de Koran.

Maar Melik was inmiddels des duivels. Toegegeven, hij was niet het grootste licht dat ooit zijn school had bezocht, maar hij verdomde het om zich schuldig en minderwaardig te voelen en te worden geschaduwd en beslopen door een bedelaar met kapsones. Toen zijn vader stierf, had Melik fier de rol van heer des huizes en beschermer van zijn moeder op zich genomen en om zijn gezag te benadrukken had hij gedaan waar zijn vader voor zijn dood niet in was geslaagd: als tweede generatie Turkse inwoners hadden hij en zijn moeder zich begeven op het lange, slecht begaanbare pad naar het Duitse staatsburgerschap, waar elk aspect van de levensstijl van een familie onder een microscoop werd gelegd en acht jaar onberispelijk gedrag een eerste vereiste was. Het laatste waar hij of zijn moeder behoefte aan had, was wel een gestoorde landloper die beweerde medicijnen te studeren en die op hun stoep stond te bedelen.

‘Donder op,’ beval hij de magere jongen op barse toon in het Turks, terwijl hij zich breed maakte in de deuropening. ‘Maak dat je wekomt. Hou op met achter ons aan lopen en blijf weg.’

Toen er, behalve een rilling alsof het door iets was geraakt, geen reactie kwam van het afgetobde gezicht, herhaalde Melik zijn bevel in het Duits. Maar toen hij aanstalten maakte de deur dicht te smijten, merkte hij dat Leyla op de trap achter hem stond en over zijn schouder meekeek naar de jongen en naar het kartonnen bordje dat onbedwingbaar trilde in zijn hand.

En hij zag dat ze al tranen van medelijden in haar ogen had.

* * *

De zondag ging voorbij en op maandagochtend wist Melik een voorwendsel te bedenken waarom hij niet naar het groentebedrijf van zijn neef in Wellingsbüttel kon gaan. Hij moest thuisblijven om te trainen voor het Open Amateur Bokskampioenschap, zei hij tegen zijn moeder. Hij moest aan zijn conditie werken op de sportschool en in het olympische zwembad. Maar

in werkelijkheid had hij besloten dat het niet veilig was haar alleen achter te laten met een boomlange psychopaat met grootheidswaan die, als hij niet zat te bidden of naar de muur te staren, door het huis doolde en met tederheid alles aanraakte alsof hij het zich van lang geleden herinnerde. Leyla was, naar het oordeel van haar zoon, een vrouw zonder weerga, maar sinds de dood van haar man labiel en geheel ten prooi aan haar gevoelens. Degenen die zij verkoos lief te hebben konden geen kwaad bij haar doen. Issa's zachtmoedige manier van doen, zijn schuchterheid en plotselinge aanvallen van ontluikende gelukzaligheid maakten hem ter plekke tot lid van dat selecte gezelschap.

Op die maandag, maar ook op die dinsdag, deed Issa weinig anders dan slapen, bidden en baden. Als hij iets wilde duidelijk maken sprak hij gebroken Turks met een merkwaardig schra-perig accent, in korte stoten, alsof spreken verboden was, maar volgens Melik toch op de een of andere ondoorgrondelijke manier belerend. Wat hij daarnaast nog deed was eten. Waar liet hij in hemelsnaam al dat eten? Wanneer Melik ook de keuken in kwam, hij zat er altijd, met zijn hoofd gebogen boven een kom lamsvlees met rijst en groente, de lepel geen moment stil, de ogen van links naar rechts schietend voor het geval iemand zijn eten zou proberen weg te grissen. Als hij klaar was, veegde hij het bord schoon met een stuk brood, at het brood op en met een gemompeld 'God zij geprezen' en een vage grijns op zijn gezicht, alsof hij een geheim kende dat te mooi was om te delen, nam hij dan de kom mee naar het aanrecht en spoelde die om onder de kraan, iets wat Leyla haar eigen zoon of echtgenoot van haar levensdagen nooit zou hebben toegestaan. De keuken was haar domein. Daar hadden mannen niets te zoeken.

'Zeg, wanneer denk je eigenlijk met je studie medicijnen te beginnen, Issa?' vroeg Melik langs zijn neus weg, binnen gehoorsafstand van zijn moeder.

'Als God het wil, zal dat spoedig zijn. Ik moet sterk zijn. Ik moet geen bedelaar zijn.'

'Je zult een verblijfsvergunning nodig hebben, weet je. *En* een collegekaart. Om nog maar te zwijgen van zo'n honderdduizend euro voor huisvesting en levensonderhoud. En een leuk sportwagentje om je vriendinnetjes mee uit te nemen.'

‘God is genadig. Als ik geen bedelaar ben, zal Hij daarin voorzien.’

Zoveel zelfverzekerdheid was volgens Melik meer dan louter godsvertrouwen.

‘Hij kost ons heel wat geld, moeder,’ verklaarde hij, de keuken in stormend toen Issa veilig op zolder zat. ‘Zoals hij eet. Al dat baden.’

‘Niet meer dan jij, Melik.’

‘Nee, maar hij is mij niet, toch? We weten niet wie hij is.’

‘Issa is onze gast. Als hij hersteld is zullen wij, met Allah’s hulp, zijn toekomst in ogeschouw nemen,’ antwoordde zijn moeder op verheven toon.

Issa’s onwaarschijnlijke pogingen tot bescheidenheid maakten hem in Meliks ogen alleen maar verdachter. Als hij zijdelings door de volle gang schuifelde of zich voorbereidde om de vlizotrap te bestijgen naar de zolder, waar Leyla een bed voor hem had opgemaakt, spreidde hij een naar Meliks mening overdreven omzichtigheid tentoon, zoals hij met zijn hertenogen toestemming afsmeekte of zich plat tegen de muur drukte als Melik of Leyla erlangs moest.

‘Issa heeft in de gevangenis gezeten,’ verklaarde Leyla op een ochtend voldaan.

Melik was geschokt. ‘Weet je dat wel heel zeker? Hebben we een bajeskant in huis opgenomen? Is de politie daarvan op de hoogte? Heeft hij je dat *verteld*?’

‘Hij zei dat je in de gevangenis in Istanbul niet meer krijgt per dag dan één stuk brood en één kommetje rijst,’ zei Leyla, en voordat Melik nog meer bezwaar kon aantekenen, voegde ze daar een van de favoriete wijsheden van wijlen haar echtgenoot aan toe: ‘Wij bewijzen de gast eer en bieden hun die in nood verkeren de helpende hand. Geen daad van barmhartigheid zal in het Paradijs onbeloond blijven,’ zei ze met gedragen stem. ‘Heeft je eigen vader niet ook in Turkije in de gevangenis gezeten, Melik? Niet iedereen die naar de gevangenis gaat is een misdadiger. Voor mensen als Issa en je vader is gevangenisstraf iets om trots op te mogen zijn.’

Maar Melik wist dat ze met andere gedachten speelde die ze liever voor zichzelf hield. Allah had haar gebeden verhoord. Hij

had haar een tweede zoon gezonden als compensatie voor de echtgenoot die ze verloren had. Het feit dat hij een illegale, geschifte bajesklant met grootheidswaan was, kon haar blijkbaar niet schelen.

* * *

Hij kwam uit Tsjetsjenië.

Daar kwamen ze achter op de derde avond, toen Leyla hen allebei versteld deed staan door met een trilling in haar stem een paar zinnnetjes in het Tsjetsjeens uit te spreken, iets wat Melik haar van zijn leven nog nooit had horen doen. Op Issa's afgetobde gezicht verscheen plotseling een verbaasde glimlach die al even snel weer verdween en daarna leek hij met stomheid geslagen. Toch was Leyla's verklaring voor haar linguïstische bedrevenheid een simpele. Als jong meisje in Turkije, had ze met Tsjetsjeense kinderen uit haar dorp gespeeld en flarden van hun taal opgepikt. Ze vermoedde al dat Issa Tsjetsjeen was vanaf het eerste moment dat ze hem zag maar ze had haar mond gehouden, want met Tsjetsjenen weet je het maar nooit.

Hij kwam uit Tsjetsjenië en zijn moeder was dood en het enige wat hij als aandenken aan haar had was de gouden armband met de Koran eraan die ze hem had omgedaan voor ze stierf. Maar wanneer en hoe ze was gestorven en hoe oud hij was toen hij de armband erfde, waren vragen die hij niet begreep of niet wenste te begrijpen.

'Tsjetsjenen worden overal gehaat,' legde Leyla aan Melik uit, terwijl Issa zijn hoofd gebogen hield en doorat. 'Maar niet bij ons. Hoor je wat ik zeg, Melik?'

'Natuurlijk hoor ik je, moeder.'

'Iedereen vervolgt de Tsjetsjenen, behalve wij,' vervolgde ze. 'Het is overal in Rusland en in de wereld de gewoonste zaak van de wereld. Niet alleen Tsjetsjenen, maar Russische moslims overal. Poetin vervolgt ze en meneer Bush moedigt dat aan. Zolang Poetin het zijn oorlog tegen het terrorisme noemt, kan hij met de Tsjetsjenen doen wat hij wil en zal niemand hem een strobreed in de weg leggen. Zo is het toch, Issa?'

Maar Issa's kortstondige moment van blijdschap was allang

voorbij. De schaduwen waren teruggekeerd op zijn uitgemergelde gezicht, de fonkeling van het lijden was terug in zijn herenogen en een broodmagere hand had zich beschermend om de armband gesloten. *Doe verdomme je bek open*, schreeuwde Melik hem verontwaardigd toe, maar niet hardop. Als iemand mij verbaast door Turks tegen me te spreken, dan geef ik in het Turks antwoord, dat is niet meer dan beleefd! Dus waarom antwoord je mijn moeder niet met een paar minzame woorden in het Tsjetsjeens? Of heb je het te druk met het naar binnen werken van haar gratis eten?

Er waren nog meer dingen die hem zorgen baarden. Hij stelde heimelijk een veiligheidsonderzoek in op de zolder die Issa nu behandelde alsof die zijn onvervreemdbare eigendom was – Issa zat zoals gewoonlijk in de keuken met zijn moeder te praten – en had bepaalde veelzeggende ontdekkingen gedaan: Issa had klikjes eten gehamsterd alsof hij een ontsnapping voorbereidde; Issa had een in een verguld lijstje gevat portret van Meliks verloofde zuster op haar achttiende gepikt uit zijn moeders dierbare collectie familieportretten in de zitkamer; en Issa had zijn vaders vergrootglas, dat lag op een exemplaar van de Hamburgse Gouden Gids, die was opengeslagen bij de sectie gewijd aan de talrijke banken die de stad telde.

‘God heeft je zuster een liefvallige glimlach geschonken,’ verklaarde Leyla voldaan, in antwoord op Meliks verontwaardigde tegenwerpingen dat de man die zij onderdak boden niet alleen een illegaal was, maar ook nog eens een seksuele afwijking had. ‘Haar glimlach zal Issa’s hart verwarmen.’

* * *

Issa kwam dus uit Tsjetsjenië, of hij die taal nu machtig was of niet. Allebei zijn ouders waren dood, maar toen ze hem naar hen vroegen, was hij even onwetend als zijn gastvrouw en -heer, en staarde vriendelijk, met opgetrokken wenkbrauwen, naar een hoekje van de kamer. Hij was stateloos, dakloos, ex-gedetineerd en illegaal, maar Allah zou zich over hem ontfermen en hem de middelen verstrekken om medicijnen te studeren zodra hij geen bedelaar meer was.

Ach, Melik had er ooit van gedroomd arts te worden en hij had zelfs zijn vader en ooms verleid tot een gezamenlijke belofte zijn opleiding te bekostigen, wat grote offers van de voltallige familie zou hebben gevergd. En als hij wat hogere cijfers zou hebben gehaald voor zijn examens en wat minder plezier had gemaakt, dan zou hij daar nu zitten: op een medische faculteit, als eerstejaarsstudent die zich ter meerdere glorie van de familie uit de naad werkt. Daarom was het best te begrijpen dat Issa's luchthartige overtuiging dat Allah hem op de een of andere manier in staat zou stellen te doen waarin Melik zo schromelijk tekort was geschoten, hem had aangespoord Leyla's waarschuwingen in de wind te slaan en, zo goed en zo kwaad als zijn edelmoedige hart hem dat toestond, een onderzoek in te stellen naar zijn ongewenste gast.

Hij had het huis voor zichzelf. Leyla was boodschappen gaan doen en zou pas halverwege de middag terug zijn.

'Jij hebt toch medicijnen gestudeerd, hè?' opperde hij, terwijl hij om redenen van grotere intimiteit naast Issa ging zitten en zich verbeelde de listigste ondervrager ter wereld te zijn. 'Leuk.'

'Ik ben in ziekenhuizen geweest, meneer.'

'Als student?'

'Ik was ziek, meneer.'

Waarom al dat gemeneer? Had hij dat ook uit de gevangenis overgehouden?

'Maar patiënt zijn is heel wat anders dan dokter zijn, nietwaar? Een dokter moet weten wat mensen scheelt. Een patiënt zit daar maar en wacht tot de dokter hem beter maakt.'

Issa overdacht die verklaring op de ingewikkelde manier waarop hij alle verklaringen ongeacht hun omvang overdacht, dan weer glimlachend in het oneindige, dan weer met zijn spinachtige vinger aan zijn baard krabbend en ten slotte stralend glimlachend zonder antwoord te geven.

'Hoe oud ben je?' vroeg Melik, nu op bruuskere toon dan hij zich had voorgenoemen.

'Drieëntwintig, meneer.' Maar opnieuw na langdurige overwegingen.

'Dat is dan toch behoorlijk oud, nietwaar? Zelfs als je mor-

gen een verblijfsvergunning zou krijgen, ben je pas afgestu-
deerd op je vijfendertigste of zoiets. En dan moet je nog Duits
leren. Daar moet je ook voor betalen.’

‘Als het God behaagt zal ik goede vrouw trouwen en vele kin-
deren krijgen, twee jongens, twee meisjes.’

‘Als het maar niet mijn zus is. Zij gaat volgende maand trou-
wen, vrees ik.’

‘Als het God behaagt zal zij vele zonen baren, meneer.’

Melik overwoog van welke kant hij vervolgens zou toeslaan
en zette opnieuw de aanval in: ‘Hoe ben je eigenlijk in Ham-
burg verzeild geraakt?’ vroeg hij.

‘Dat is van geen belang.’

Van geen belang? Waar haalde hij die uitdrukking vandaan? En
dan nog in het Turks?

‘Wist je niet dat ze in deze stad vluchtelingen slechter be-
handelen dan in de rest van Duitsland?’

‘Hamburg zal mijn thuis zijn, meneer. Daar hebben zij me
heen gebracht. Het is Allah’s goddelijke gebod.’

‘*Wie* heeft je hierheen gebracht? *Wie* zijn *zij*?’

‘Het was een combinatie, meneer.’

‘Een combinatie waarvan?’

‘Misschien van Turkse mensen. Misschien van Tsjetsjeense
mensen. Wij betalen ze. Zij brengen ons naar boot. Doen ons
in container. Was weinig lucht in container.’

Issa begon te transpireren, maar Melik was al te ver om nu
nog terug te krabbelen.

‘*We?* Wie zijn we?’ drong hij aan.

‘Was groep, meneer. Uit Istanbul. Slechte groep. Slechte
mannen. Ik heb geen respect voor die mannen.’ Opnieuw die
superieure toon, zelfs in gebrekkig Turks.

‘Hoeveel van jullie?’

‘Misschien twintig. Container was koud. Na een paar uur, heel
koud. Deze boot zou naar Denemarken gaan. Ik was blij.’

‘Kopenhagen, bedoel je toch? Kopenhagen in Denemarken.
De hoofdstad.’

‘Ja’ – zijn gezicht klaarde op, alsof Kopenhagen een goed
idee was – ‘naar *Kopenhagen*. In Kopenhagen zou ik worden ge-
regeld. Ik zou verlost zijn van slechte mannen. Maar dit schip

ging niet rechtstreeks naar Kopenhagen. Dit schip moest eerst naar Zweden. Naar *Göteborg*. Ja?’

‘Er is inderdaad een Zweedse havenstad die Göteborg heet, meen ik,’ gaf Melik toe.

‘In Göteborg zal schip afmeren, zal schip lading innemen en dan naar Kopenhagen varen. Als schip in Göteborg aankomt zijn wij heel ziek, heel hongerig. Op schip zeggen ze ons: “Maak geen geluid. Zweden gemeen. Zweden doden jullie.” Wij maken geen geluid. Maar Zweden houden niet van onze container. Zweden hebben hond.’ Hij denkt een poosje na. “Hoe heet u, alstublieft?” reciteert hij, zo luid dat Melik rechtop gaat zitten. “Welke papieren, alstublieft? Komt u uit gevangenis? Welke misdaden, alstublieft? Bent u uit gevangenis ontsnapt? Hoe, alstublieft?” Doktoren zijn efficiënt. Ik bewonder doktoren. Zij laten ons slapen. Ik ben die doktoren dankbaar. Ooit zal ik zo’n dokter zijn. Maar als het God behaagt moet ik ontsnappen. Naar Zweden ontsnappen is kansloos. Daar hebben ze NAVO-draad. Veel bewakers. Maar er is ook wc. In wc is raampje. Na raampje is poort naar haven. Mijn vriend kan die poort openmaken. Ik ga terug naar boot. Boot brengt mij naar Kopenhagen. Eindelijk, zeg ik. In Kopenhagen was vrachtauto naar Hamburg. Meneer, ik hou van God. Maar ik hou ook van het westen. In westen zal ik vrij zijn om Hem lief te hebben.’

‘Ben je met een *vrachtauto* naar Hamburg gekomen?’

‘Was geregeld.’

‘Een *Tsjetsjeense* vrachtwagen?’

‘Mijn vriend moest me eerst naar weg brengen.’

‘Jouw vriend van de bemanning? Die vriend? Dezelfde vent?’

‘Nee, meneer. Was andere vriend. Weg bereiken was moeilijk. Vóór vrachtwagen moesten we één nacht in veld slapen.’ Hij keek op en een uitdrukking van pure blijdschap spreidde zich een kort moment uit over zijn magere gelaatstrekken. ‘Waren sterren. God is genadig. Hij zij geloofd.’

Worstelend met de onwaarschijnlijkheden van zijn verhaal, onder de indruk van de verve waarmee het werd opgedist maar ook razend over zowel de omissies die erin voorkwamen als over zijn eigen onvermogen daaroverheen te stappen, voelde Melik hoe zijn frustratie zich verspreidde naar zijn armen en benen

en hoe zijn vechterszenuwen zich in zijn maag spanden.

‘Waar heeft hij je dan afgezet, die tovervrachtauto die uit het niets kwam opdagen? Waar heeft hij je afgezet?’

Maar Issa luisterde niet meer, als hij überhaupt al had geluisterd. Plotseling – of in ieder geval plotseling in de niet-begrijpende ogen van Melik – explodeerde wat het ook mocht zijn dat zich in hem had opgekropt. Hij stond dronken op en strompelde voorovergebogen, met zijn hand voor zijn mond naar de deur, wrikte die open, hoewel hij niet op slot zat, en schoot de gang door en de wc in. Enkele ogenblikken later was het huis gevuld met een gebrul en gekokhals zoals Melik sinds de dood van zijn vader niet meer had gehoord. Geleidelijk aan verminderde het en werd het gevolgd door stromend water, het openen en sluiten van de wc-deur en een gekraak van de zoldertrap toen Issa naar boven ging. Waarna een diepe, verontrustende stilte volgde, die elk kwartier werd verbroken door het gekwetter van Leyla’s kwartskoekoeksklok.

* * *

Om vier uur diezelfde middag keerde Leyla beladen met boodschappen naar huis terug, schatte de sfeer naar waarde in en las Melik de les omdat hij zijn plichten als gastheer had verzaakt en de naam van zijn vader had bezoedeld. Ook zij trok zich toen terug in haar kamer, waar ze in volslagen isolement bleef totdat het tijd was om de avondmaaltijd te bereiden. Spoedig namen etensgeuren bezit van het huis, maar Melik bleef op zijn bed liggen. Om halfnegen sloeg ze op de koperen dinergong, een dierbaar huwelijksgeschenk, die in Meliks oren altijd klonk als een verwijt. Wetende dat ze op zulke momenten geen uitsstel duldde, sloop hij naar de keuken en meed haar blikken.

‘Issa, schat, kom alsjeblieft naar beneden!’ riep Leyla, en toen ze geen antwoord kreeg, greep ze de wandelstok van wijlen haar man en bonkte met de rubberen dop tegen het plafond, waarbij ze beschuldigend naar Melik keek, die onder haar ijzige blik de klim naar de zolder ondernam.

Issa lag in zijn onderbroek op zijn matras, badend in het zweet en op zijn zij, in foetushouding. Hij had de armband van zijn

moeder van zijn pols geschoven en klemde die in zijn bezwete hand. Om zijn nek droeg hij een groezelige leren beurs die vastzat aan een riempje. Zijn ogen waren wijd open en toch leek hij zich niet bewust van Meliks aanwezigheid. Melik wilde zijn hand uitsteken om zijn schouder aan te raken, maar trok die onthutst terug. Issa's bovenlichaam was een slagveld van kriskras door elkaar lopende blauwe met oranje plekken. Sommige leken zweepslagen, andere leken met een knuppel toegebracht. Op de zolen van zijn voeten – dezelfde voeten die de Hamburgse trottoirs hadden geranseld – ontwaarde Melik eterende schroeiplekken met de doorsnee van een sigaret. Melik sloeg zijn armen om Issa, bond een deken om zijn middel om zijn naaktheid te bedekken, tilde hem voorzichtig op en droeg de bewegingloze Issa door het zolderluik de zoldertrap af tot in Leyla's wachtende armen.

'Leg hem maar in mijn bed,' fluisterde Melik door zijn tranen heen. 'Ik slaap wel op de grond. Dat kan me niks schelen. Ik geef hem zelfs mijn zus om naar hem te glimlachen,' voegde hij eraan toe toen hij terugdacht aan het ontvreemde portretje en hij ging de ladder weer op om het te halen.

* * *

Issa's gepijnigde lichaam lag gewikkeld in Meliks badjas, waarbij zijn met blauwe plekken overdekte benen over de rand van Meliks bed staken, de gouden armband nog steeds in zijn hand geklemd zat en zijn blik onversaagd gericht bleef op Meliks erewand: persfoto's van de triomferende kampioen, zijn boksgordels en de handschoenen waarmee hij had gezegevierd. Op de grond naast hem zat Melik zelf op zijn hurken. Hij had op eigen kosten een dokter willen bellen, maar Leyla had hem verboden er iemand bij te halen. Te gevaarlijk. Voor Issa, maar ook voor ons. Hoe moet het dan met zijn asielaanvraag? Morgenochtend is zijn koorts wel gezakt en zal hij zich al wat beter voelen.

Maar zijn koorts was niet gezakt.

Met een dikke sjaal om zich heen en deels met een taxi reizend om haar denkbeeldige achtervolgers te ontmoedigen, bracht Leyla een onaangekondigd bezoek aan een moskee aan

de andere kant van de stad, waar naar werd beweerd een nieuwe Turkse dokter kwam bidden. Drie uur later keerde ze woedend terug naar huis. De nieuwe jonge dokter was een idioot en een oplichter. Hij wist niets. Hij miste zelfs de meest basale kwaliteiten. Hij had geen benul van zijn religieuze verantwoordelijkheden. Hoogstwaarschijnlijk was hij niet eens een dokter.

Intussen was Issa's temperatuur tijdens haar afwezigheid uiteindelijk toch een beetje gezakt en kon zij een beroep doen op de rudimentaire verpleegstersvaardigheden die zij zich eigen had gemaakt in de tijd dat de familie zich geen arts kon veroorloven of niet naar de dokter durfde te gaan. Als Issa leed aan inwendige kwetsuren, verkondigde ze, zou hij nooit in staat zijn geweest al dat eten naar binnen te slaan, dus was ze niet bang hem aspirine te geven tegen zijn verhoging of hem een van haar soepen voor te zetten die waren gemaakt van rijstwater met Turkse kruidendrankjes.

Wetende dat Issa, in goede gezondheid of dood, nooit zou toestaan dat zij zijn lichaam zou aanraken, voorzag ze Melik van handdoeken, een warme omslag voor op Issa's voorhoofd en een kom koud water om hem om het uur af te sponzen. Om dat te doen, zag de door wroeging overmande Melik zich genoodzaakt de leren beurs om Issa's nek af te doen.

Pas na lang aarzelen en uitsluitend in het belang van zijn zieke gast – zo hield hij zichzelf voor – en pas nadat Issa zijn gezicht naar de andere muur had gekeerd en in een halfslaap was verzonken die werd onderbroken door gemompel in het Russisch, maakte hij het koordje los en opende de beurs wat verder.

Het eerste wat hij aantrof was een bundeltje verschoten Russische krantenknipsels die waren opgerold en met een elastiekje bij elkaar werden gehouden. Hij trok het elastiekje eraf en spreidde ze uit op de grond. Op alle knipsels was een foto te zien van een officier van het Rode Leger in uniform. Hij had een bruut voorkomen, met een breed voorhoofd en een zware kaak en hij leek tussen de zestig en de zeventig. Twee knipsels waren overlijdensberichten, bezaaid met orthodoxe kruisen en regimentsinsignes.

Meliks tweede vondst was een rolletje vijftigdollarbilletten, die door een geldclip bijeen werden gehouden. Toen hij dat

zag, laaide zijn oude argwaan weer op. Een uitgehongerde, dakloze, berooide, afgetuigde vluchteling die *vijfhonderd onaangeroerde dollars* in zijn beurs heeft? Had hij die gestolen? Vervalst? Was dit de reden dat hij in de gevangenis had gezeten? Was dit wat er over was nadat hij de mensensmokkelaars uit Istanbul, het behulpzame lid van de bemanning dat hem verborgen had gehouden en de vrachtwagenchauffeur die hem van Kopenhagen naar Hamburg had gebracht, had betaald? Als hij er nu nog vijfhonderd overhad, hoeveel had hij dan toen hij van huis ging? Misschien zijn zijn medische waandenkbeelden uiteindelijk toch nog niet zo misplaatst.

Zijn derde vondst was een groezelige witte envelop waarvan een prop was gemaakt alsof iemand hem weg had willen gooien en toen van gedachte was veranderd: geen postzegel, geen adres en de klep opengescheurd. Nadat hij de envelop had geplet, haalde hij er een verkreukelde brief van één pagina uit in cyrillisch schrift. Er stond een adres op, en een datum en de naam van de afzender – dat nam hij tenminste aan – in grote zwarte drukletters bovenaan. Onder de onleesbare tekst stond een onleesbare handtekening in blauwe inkt, gevolgd door een met de hand geschreven nummer van zes cijfers, maar heel zorgvuldig neergepend, waarbij elk cijfer een aantal malen was overgetrokken, als om te zeggen *vergeet dit niet*.

Zijn laatste vondst was een sleutel, een sleutel met een smalle pijp, niet groter dan één vingerkootje van zijn bokshand. Hij was machinaal vervaardigd en had een ingewikkelde driezijdige baard: te klein voor een gevangenispoort, leek hem, te klein voor de deur in Göteborg die terugleidde naar het schip. Maar precies het juiste formaat voor handboeien.

Melik deed de spulletjes terug in de beurs en stopte die onder het met zweet doordrenkte kussen, zodat Issa haar zou vinden als hij wakker werd. Maar toen de volgende morgen aanbrak, wilden de schuldgevoelens die zich van hem meester hadden gemaakt van geen wijken weten. Gedurende de gehele nachtelijke wake die hij uitgestrekt op de vloer, met Issa één stap boven zich, had doorgemaakt, werd hij gekweld door beelden van de gefolterde ledematen van zijn gast, en het besef van zijn eigen ontoereikendheid.

Als bokser wist hij wat pijn was, althans, dat dacht hij. Als Turks straatschoffie had hij pakken slaag geïncasseerd en uitgedeeld. Tijdens een recent kampioenschap had een salvo van vuistslagen hem het rode duister in geramd waaruit boksters vren nooit meer terug te keren. Toen hij tegen autochtone Duitsers moest zwemmen, was hij tot de uiterste grenzen van zijn uithoudingsvermogen gegaan, of althans, dat dacht hij.

Maar vergeleken met Issa was hij nog nooit op de proef gesteld.

Issa is een man en ik ben nog maar een jongen. Ik heb altijd een broer gewild en nu ik er eentje thuisbezorgd kreeg, heb ik hem verstoten. Hij heeft geleden als een ware verdediger van zijn geloof, terwijl ik goedkope successen nastreefde in de boksring.

* * *

In de vroege ochtenduren bedaarde de onregelmatige ademhaling die Melik de hele nacht op zijn qui-vive had gehouden tot een gestaag gepiep. Toen hij de vochtige handdoek verving, merkte hij tot zijn opluchting dat Issa's koorts was geweken. Halverwege de ochtend zat hij als een pasja deels rechtop, omgeven door een stapel gouden met kwasten versierde kussens van Leyla uit de zitkamer, voerde zij hem een geneeskrachtig elixer naar eigen recept en was zijn moeders gouden armband terug om zijn pols.

Ziek van schaamte wachtte Melik tot Leyla de deur achter zich had gesloten. Hij knielde naast Issa neer en boog zijn hoofd.

'Ik heb in je beurs gekeken,' zei hij. 'Ik schaam me diep voor wat ik heb gedaan. Moge de barmhartige Allah mij vergeven.'

Issa verviel in zijn eeuwigdurende stilzwijgen en legde toen een magere hand op Meliks schouder.

'Je moet nooit bekennen, mijn vriend,' adviseerde hij slaperig, terwijl hij Meliks hand vastpakte. 'Als je bekend, dan laten ze je nooit meer gaan.'